

aði ein teirra, »at St. Kilda-búgvar vita ógvuliga lítið um lívið aðra staðni og at mesti törvur tykist vera, hóast lendingarviðurskiptini harúti eru vánalig, at tryggja teimum regluligan flutning«.

Frágreiðing verður gjörd

Tveir embætismenn vórðu sendir út á St. Kilda við tí fyrsta trolarannum, sum fór tann vegin, fyrri sjálfur at kanna eftir, hvussu vorðið var harúti.

20. mai 1930 legði Georg Henderson, umsjónarmaður í skotska heilsumálaráðnum, fram drúgvá frágreiðing um vitjan sína á St. Kilda. Har mælti hann til at bera skjótt út og flyta St. Kilda-búgvur burtur. »Fyri nøkrum mánaðum síðani«, skrivaði umsjónarmaðurin, »helt Norma Mackinnon, sum hevur ílt við at fáa endarnar at røkka saman, av tí at tey eru so nógv í húsi, fyrri við sjúkrasystirina, at hann ógvuliga fegin vildi sloppað av Hirta, men sá seg ikki færan fyrri at flyta, av tí at hann átti ikki fyrri flutningin. Sjúkrasystirin vissaði hann um, at hesum skuldu vegir verið fyrri og síðan tá hevur hann verið altráur eftir at rýma. Tey eru tiggju fólk í húsi og av hesum 4 mannfólk, sum so stórt trot er á harúti. Ætlast kann, at flytir hetta húskið, fer stóðan hjá teimum, ið eftir sita, at gerast vónleys. Tá fara teir — bert fyrri at nevna eittans dømi — ikki at verða færan fyrri at manna bát«.

Umsjónarmaðurin varð, sum mangir av teimum, ið frammanundan honum høvdu vitjað St. Kilda, skelkaður av teimum viðurskiptum, sum fólkíð harúti livdi undir. Niðurstøða hansara var, at neyðugt var at flyta fólkíð burtur og tað ongantið ov skjótt.

Funnið varð fram til, hvussu nógv tað hevði kostað bretskum skattgjaldarum at hava fólkíð búgvandi úti á St. Kilda seinastu 5 árin fram til 1930 og var hetta í sterlingspundum 2.388. Av hesum hevði heilsumálaráðið latið nógv tað mesta, ella 1.642 sterlingspund og síðani var tað mesta av hinum farið til skulagongdina hjá børnunum, hóast tey ongan rættliga útbúnan lærara høvdu havt, av tí

at trúboðararnir høvdu havt hetta starv í hondum.

Flyting einasta loysnin

Komið varð fram til, at flyting var einasta loysnin og gjørt varð av at nýta seinasta vikuskiftið í august til hetta. Tvínni viðurskipti vóru ráðharrannum fyrri Skotland, Tom Johnston, fremst í huga. Honum var greitt, at summir av St. Kilda-búgvunum — hetta vóru fólk, sum vóru gomul og ússalig og tí ikki arbeiðsfør — máttu fáa fátækrahjál, men hann var harðliga imóti, at nakar St. Kilda-búgvur skuldi búgva á nøkrum almennum stovni, sum havdur varð til slíkt endamál. Í staðin vildi hann, at tey áttin skuldu fáa innivist hjá øðrum húskjum ella sleppa at búgva í nánd av øðrum St. Kilda-búgvum, sum vóru arbeiðsførir. Eisini vildi hann, at bretska stjórnin skuldi greiða fólkunum á St. Kilda gjølla frá støðu síni. Arbeiði skuldi tryggast teimum arbeiðsføru, men ynskti onkur av hesum arbeiðsføru meira hjál, eftir at tey vóru búsett inni á meginlandinum, skuldi hetta gerast við at lata teimum ókeypis innbúgv og ikki við at sleppa teimum undan at lata húsaleigu, tá hetta kundi fáa tey at halda, at tey skuldu vera ein ríkistuðlað stætt í allari framtíð.

Hjá teimum fáu St. Kilda-búgvunum, sum høvi høvdu til at vitja útaftur í oyggjarnar, eftir at fólkíð var flutt burtur hadani, vóru bert minnini eftir um eitt liv, sum var farið

Nógv varð tosað og skrivað í bløðunum um málið, sum eisini var fyrri í bretska undirhúsinum, men undir allari orðgonguni hevði eigarin av St. Kilda, góðselgarin MacLeod í Dunvegan á oynni Skye, gjørt av at siga sum minst. Uppsitarar hansara á St. Kilda høvdu ikki verið færan fyrri at latið honum jarðarleigu í nærum trettan ár, men hann gjørdi av einki krav at seta fram. Dóttir hansara, Flora, sigur frá, at pápi hennara legði ikki í at leggja seg út í orðaskiftið, av tí at hann visti, hvussu stórir fordómarnir mangastaðni vóru móti góðs-eigarastættini og at segði hann nakað, fór helst okkurt ringt at verða lagt í tað, men eitt legði hann bretska stjórnina eina við: at fáa St. Kilda-búgvur formliga at siga jørðina frá sær. Í 1886 var lóg komin í gildi fyrri allar uppsitarar í Skotlandi, sum ikki einans tryggjaði teimum eina sømliga jarðarleigu, men eisini gjørdi, at teir komu at sita fastari á jørðini.

Hús og arbeiði vórðu útvegað St. Kilda-búgvum á jørð, sum stjórnin átti. Av teimum 36 búgvunum, sum eftir vóru á St. Kilda, vórðu einans 8 mans roknaðir at vera arbeiðsførir og varð teimum boðið arbeiði hjá skógarstjórnini, sum lovaði at útvega 25 St. Kilda-búgvum hús at búgva í á góðsi teirra í Ardnornish í Argyll. Heilsumálaráðið lov-

Henda myndin av bygðini, tikin eftir at fólkíð var rýmt av steinum, sýnir, hvussu veður og vindur aftur hava tikið valdið, sum tey høvdu tað frá upphavi

aði at veita teimum, sum ringast vóru fyrri peningaliga, ókeypis innbúgv og súkkul til menninar at koyra til og frá arbeiði.

Bretska stjórnin óttaðist fyrri, at St. Kilda-búgvur — tá teir komu inn á meginlandið at búgva — skuldu fara at halda seg vera komnar til ein ríkistuðlaðan paradisgarð og har kunna ganga fyrri einki. Teir gjørdi tí øllum, ið arbeiðsfør vóru, greitt, at tey máttu arbeiða.

Macaulay frá landbúnaðarmálaráðnum varð saman við tveimum seyðamonnunum av Uist við hundum sendur úr á St. Kilda til at hjálpa teimum harúti at taka seyðin, men St. Kilda-búgvur vóru ógvuliga trekir at síga hesum fremmandamonnunum, hvussu mangar seyðir, hvør teirra átti. Seyðurin hevði ikki verið vaskaður í fleiri ár og politimeistarinn í Inverness setti sum treyt, at hetta varð gjørt, so titt og knapt hann var komin til Oban. Hin 6. aug. 1930 vórðu 667 seyðir — hetta var o.u. helmingurin av øllum talinum í oyggjunum — fluttir inn á meginlandið við damparanum »Dunara Castle«.

Ráðið í greivadøminum Inverness, sum St. Kilda fyrisitingarlaga hoyrði undir, bar ótta fyrri at tey gomlu og ússaligu av St. Kilda-fólkunum skuldu koma at liggja ráðnum til byrðu, tá tey komu inn á meginlandið. Tí skrivaðu teir til bretska stjórnina, at tá stjórnin sjálf hevði sett hesa flyting í verk, mátti hon eisini bera kostnaðin av at fæða tey, sum ikki sjálf vóru ment at arbeiða fyrri fæðina. Ráðharrin fyrri Skotland svaraði aftur í einum hvassorðaðum brævi, at teir í Inverness høvdu skyldu til at lata hesum

fólkum fátækrahjál og at hann ikki fór at sleppa teimum undan hesum, tí henda skylda var ásett við lóg. Ráðið noyddist sostatt at lata teimum gomlu St. Kilda-búgvunum fátækrastryk, men so drúgv tíð gekk, áðrenn teir fingust til at lata nakað oyra av hondini, at heilsumálaráðið í heilum mátti leggja peningin út ta fyrstu tíðina eftir at fólkíð var flutt inn í meginlandið. So leingi fólkíð búið úti á St. Kilda, varð mangan tosað um tey inni á meginlandinum í Skotlandi, bæði manna millum og skrivað í bløðunum og fólk høvdu hug at tykja synd í hesum fólk, sum var noytt at búgva á hesum skotsku útskerjum, men nú tey høvdu gjørt álvara av at rýma av steinum, var bráðliga øll henda mikla samkensla við St. Kilda-búgvunum horvin sum dagg fyrri sól.

Fingu ikki vent sær fyrri blaðmonnum

Fríggjakvöldið kl. 7 hin 30. aug. 1930 legði damparin »Harebell« at í Lochaline í Argyll við 36 móðum St. Kilda-búgvum umborð. Bryggjan í Lochaline var avtakin við blaðmonnum. Hesi smædnu fólkini av Hirta fingur næstan ikki vent sær fyrri teimum. »Har var ein ógileg rúgva av blaðmonnum«, segði Lachlan Mac Donald seinni, »og teimum flestu av okkum dámdu hetta ógvuliga lítið. Blaðmenninir mundu halda sum so, at tá vit komu av St. Kilda, so mundu vit helst vera reiðiliga hálvtaðulig og kanska villar eisini. Tí mundi tað vera, at fólk tustu oman at siggja okkum, nakað sum tá tú fert í

ein djóragarð at hyggja at teimum villu djórnum«. Ein gomul kona, Flora Gillies, tók soleiðis til: »Eg haldi, tey mundu halda okkum hava horn og kanska hala við«.

Fólkíð av Lochaline var fyllt við øllum teimum hersøgnum, sum staðið høvdu í bløðunum um St. Kilda-búgvur og væntaðu sær bæði líkt og ólíkt av hesum nýggju grannunum. Har varð tí hvør hurð og hvørt úthús læst, tá farið varð frá húsum, tí at tey hildu St. Kilda-búgvur vera tjóvskar. Men nú máttu so teir arbeiðsføru menninir av St. Kilda arbeiða fyrri pengar, sum teir máttu fáa fatur á fyrri at gerast færan fyrri at keypa sær ta eydnu, sum lovað varð teimum, um bert teir vildu flyta inn á skotska meginlandið.

Eftir seinna heimsbardaga fóru St. Kilda-búgvur aftur at vitja út í oyggjarnar. Alexander Ferguson var harúti á hvørjum ári frá 1947 til 1957, tá hann doyði, men tá vóru longu 13 av teimum 36 oyggjabúgvunum, sum á sinni rýmdu av St. Kilda, deyðir.

Í dag stendur the National Trust for Skotland sum eigari av St. Kilda, men bretska herflotin hevur stóra radarstøð harúti. Teir hava lagt dýran veg á Hirta frá sjónum og heilt upp á toppin av tí 1.200 fætur hoga Mullach Mor. Menninir frá bretska herflotanum hava sjálvir bygt sær sín egnar barakk-bý harúti, men the National Trust for Skotland roynir at væla um kirkjuna og húsin í bygðini, so tey, sum vitja St. Kilda skulu fáa høvi til at siggja, hvussu bygðin sá út, tá fólk búið har fyrri 40 árum síðani.